

Kerstevangelie voor, een gereformeerde predikant sprak over een van de teksten daaruit en een kapelaan hield een lezing – er werd ook nog gedeclameerd en gemusiceerd en er trad een zangkoor op.

Gemusiceerd, ja. De *Lagerleitung* had in de zomer van '43 goedgevonden dat zij die een instrument bespeelden, dat instrument lieten opsturen. Ook enkele piano's werden opgescharreld en tenslotte ontstond een uit twintig gevangenen bestaande muziekkapel die onder leiding van de dirigent Piet van den Hurk (wegens anti-Duitse uitlatingen in februari '43 gearresteerd en begin april Vught binnengevoerd) de gevangenen, aldus een hunner, 'onvergetelijke avonden en zondagmiddagen' bezorgde.¹ Ook kleinere ensembles kwamen tot stand. Er werden in een van de barakken, waar een podium gebouwd was, cabaret-uitvoeringen gegeven die in de regel eindigden met *community-singing*. Als die een aanvang nam, dan 'sprong', aldus dezelfde gevangene, 'voorman Dolf, een grote zware kerel, op het podium om de geladenheid op te voeren', en was dan als laatste lied 'Waar de blanke top der duinen' gezongen (met de steeds hartstochtelijk onderstreepte laatste regel: 'k Heb u lief, mijn Nederland!'), dan was het slot 'de roep uit tientallen monden: 'En Dolf, wanneer is de oorlog afgelopen?' en het stereotiepe antwoord van Dolf: 'Over drie weken, jongens, dan gaan we naar huis!'²

Evenals in Amersfoort werd in Vught gediscussieerd over de toekomst van Nederland, soms zelfs in een barak voor een belangstellend publiek; illegale werkers van geheel verschillende signatuur namen er deel aan. Af en toe mocht voorts het Rode Kruis een film vertonen. Er werd ook wel voetbal en er vonden hele schaak- en bridge-competities plaats. Het spel-element werd soms extra onderstreept. Zo gebeurde het wel, aldus Maliepaard,

'dat de ene barak de andere de oorlog verklaarde. Daar gingen de mensen helemaal in op en het gebeurde erg officieel. Op een bepaald moment kreeg je bijvoorbeeld een officieel schrijven waarin de oorlogsraad van barak die-en-die opheldering vroeg over dat-en-dat feit, waar ze het niet mee eens waren; en of je maar even antwoord wilde geven. Dan liet je ook een stuk opmaken en dikwijls draaide het erop uit, dat daar dan een oorlogsverklaring op volgde. Dan moest je goed zorgen, uit handen van de bewoners van de andere barak te blijven, want anders konden er rare dingen met je gebeuren'³ –

zo is eens een 'krijgsgevangene' van zulk een barakken-'oorlog' spiernaakt uitgekleeft, geteerd en geveerd en in een doodkist naar het *Krematorium* ge-

¹ P. J. Ritmeester in *De Band* (nov. 1948), p. 12. ² A.v. ³ 'Verslag van mededelingen van P. Maliepaard', XI, p. 21.